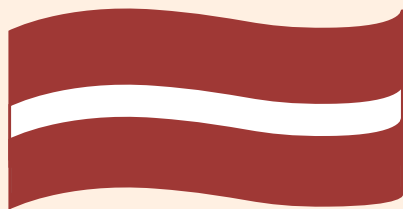

**LATVIEŠU VALODA,
VALODAS LATVIJĀ**

LATVIJA

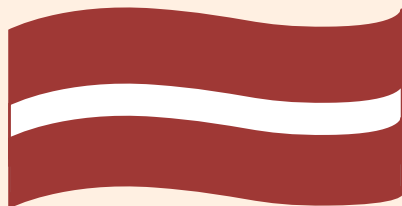
Latvijas Republika dibināta 1918. gada 18. novembrī. Pēc inkorporācijas Padomju Savienībā (1940–1991) tās neatkarība tika atjaunota 1991. gada 21. augustā. Latvija ir demokrātiska parlamentāra republika.

Latviešu valodas izplatības teritorija šobrīd gandrīz pilnībā sakrīt ar Latvijas valsts robežām.

Teritorija – 64 600 km².
Iedzīvotāju skaits – 2 miljoni
329 tūkstoši.

Latvija tradicionāli tiek iedalīta četros novados: Kurzeme, Vidzeme, Latgale, Zemgale. Latvijas galvaspilsētā Rīgā dzīvo 740 tūkstoši iedzīvotāju.

Runātāju skaits latviešu valodā, kuriem tā ir dzimtā valoda, sasniedz aptuveni 1,5 miljonus. No tiem 1,38 miljoni dzīvo Latvijā, bet pārējie izkaisīti ASV, Krievijā, Austrālijā, Kanādā, Lielbritānijā, Vācijā, kā arī Lietuvā, Igaunijā, Zviedrijā, Brazīlijā un nelielā skaitā vēl arī citās valstīs. Turklāt latviešu valodu par otro valodu izmanto vismaz pusmiljons citu tautību Latvijas iedzīvotāju, kā arī vairāki desmiti tūkstošu cilvēku kaimiņvalstīs, īpaši Lietuvā.

Pasaules iedzīvotāji runā vairāk nekā 6700 dažādās valodās. Ap piecpadsmit valodās no tām runā puse cilvēces. Otrā puse pasaules iedzīvotāju runā visās pārējās valodās. Tikai aptuveni 200 valodu – arī latviešu valodas – runātāju skaits pārsniedz vienu miljonu. Tātad no pasaules valodu tūkstošiem latviešu valoda ir to nedaudzo izredzēto starpā, kas reāli spētu saglabāties tālā nākotnē. Cik šī nākotne būs ilga? To noteiks gan cilvēces spēja aizsargāt valodu daudzveidību globalizācijas apstākļos, gan pašu latviešu aktīva rīcība.

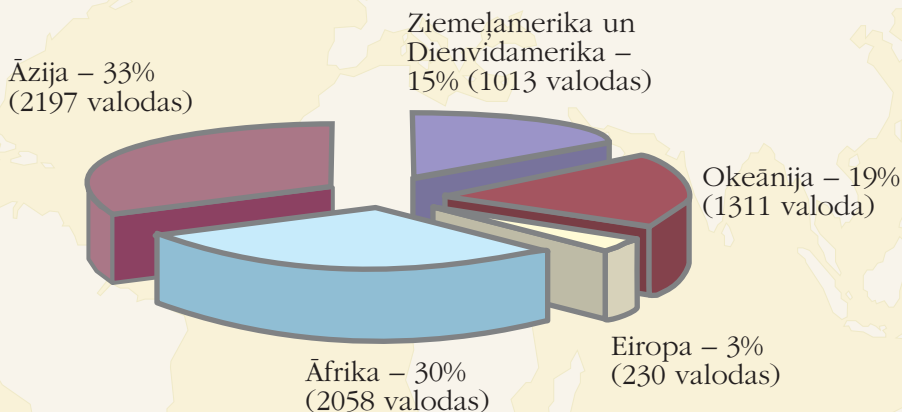
Katra valsts ir atbildīga par visu tās iedzīvotāju valodām un veic mērķtiecīgus pasākumus to saglabāšanai un attīstīšanai. Arī Latvijas valodas politikas mērķis ir garantēt visu tās iedzīvotāju valodu aizsardzību, īpašu gādību uzņemoties par divām unikālām valodām, kas radušās šajā zemē, – latviešu un lībiešu valodu.

Latviešu valoda pieder pie indoeiropiešu valodu saimes. Kopā ar lietuvie-

šu valodu tā veido baltu valodu grupu, kas ir atšķirīga gan no slāvu, gan arī no ģermāņu valodu grupas valodām. Latviešu un lietuviešu senči nodalījušies 5.–7. gadsimtā. Latviešu valodā, tāpat kā lietuviešu valodā, ir saglabāties daudz indoeiropiešu pirmvalodas elementu gan vārdu krājumā, gan gramatikā. Gadsimtu gaitā latviešu valoda kļuvusi par bagātu, izkoptu valodu, kas spēj atspoguļot visdažādākās sabiedrības dzīves jomas.

Lai arī latviešu valoda ir radniecīga lietuviešu valodai, tomēr abu valodu runātāji pašlaik brīvi saprasties nespēj. Abas valodu līdzība ir apmēram tāda kā spāņu un itāļu vai krievu un poļu valodai. Latviešu seno kaimiņu igauņu valoda gan ir pavisam atšķirīga, jo tā pieder pie somugru valodu saimes. Dažas iezīmes latviešu valodā ir aizgūtas no igauņiem radniecīgajiem lībiešiem –, piemēram, uzsvars uz vārda pirmās zilbes. Lībiešu valodas pēdas saskatāmas arī latviešu valodas vārdu krājumā.

Pasaules valodu ģeogrāfiskais iedalījums

Avots: www.sil.org/ethnologue (2002).

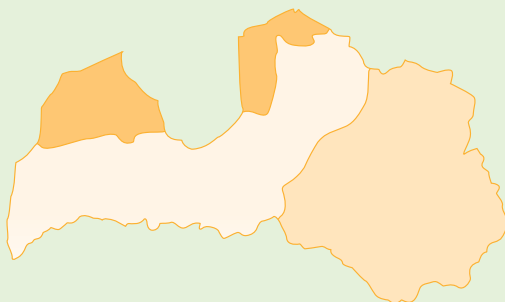
Baltu ciltis – kurši, zemgaļi, letgaļi un sēļi –, kā arī somugri libieši, kopīgi veidojuši latviešu tautu, viņi apmetās Latvijas teritorijā vismaz pirms 5000 gadiem. Tādējādi Baltijas tautas ir vienas no retajām Eiropas tautām, kas tik ilgi dzīvo vienā un tajā pašā teritorijā. Latviešu valodas veidošanās process, ciltīm konsolidējoties, sākās 10.–12. gadsimtā. Atsevišķo cilšu valodu iezīmes joprojām ir saglabāju-

šās trijos latviešu valodas dialektos (vidus, tāmnieku jeb libiskajā un augšzemnieku dialektā), kas savukārt aptver vairāk nekā 500 dažādu izlokšņu.

Tipoloģiski latviešu valoda ir flektīva valoda. Lietvārdam ir 7 locījumi, un darbības vārdam ir īpaši bagāta formu sistēma. Latviešu valodā mēdz uzsvērt vārda pirmo zilbi.

Latviešu valodas dialekti

- Lībiskais dialekts
- Vidus dialekts
- Augšzemnieku dialekts

Dialektu paraugi:

Ganos gāju, kreklu šuvu, pie ozola mēru ņēmu – vidus dialekts.

Ganes gāj, krekal šuj, pe ozal mēr jēm – tāmnieku jeb lībiskais dialekts.

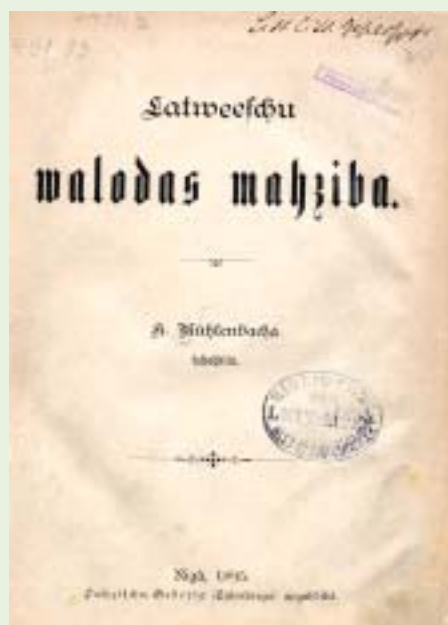
Gonūs goju, kraklu šyvu, pī ūzula māru jiemu – augšzemnieku dialekts.

/Avots: Balode, Holvoet 1999/.

Pirmie teksti latviešu valodā saglabājušies no 16. gadsimta. Līdz pat 20. gadsimta sākumam latviešu valodas rakstībā lietoja gotiskos burtus. 1908. gadā tika pieņemta ortogrāfija uz latīņu rakstības pamata, kurā ar īpašām zīmēm tiek apzīmētas latviešu valodai

raksturīgās skaņas. Latviešu valodā izmantots fonomorfoloģiskais rakstības princips. Latviešu rakstība gandrīz pilnībā atbilst vārdu izrunai, tādēļ tiek uzskatīts, ka tā ir viena no labākajām rakstības sistēmām.

Mūsdienu latviešu literārās valodas alfabētā ir 33 burti.

Latviešu valodas vārdu krājumā atspoguļojas valodu kontakti. Daudzi vārdi ir aizgūti no lībiešu valodas, aptuveni 3000 aizguvumu latviešu valodā ir cēlušies no vācu valodas. Beidzamajās desmitgadēs latviešu valodu ietekmējusi krievu un angļu valoda. Tomēr latviešu valodas plašās vārdadarināšanas iespējas ļāvušas darināt tūkstošiem jaunu vārdu no latviešu saknēm. Mūsu dienās šīs iespējas tiek izmantotas visu nozaru terminoloģijā.

Runātāju skaits dažās lielākajās pasaules valodās, latviešu valodā un lībiešu valodā

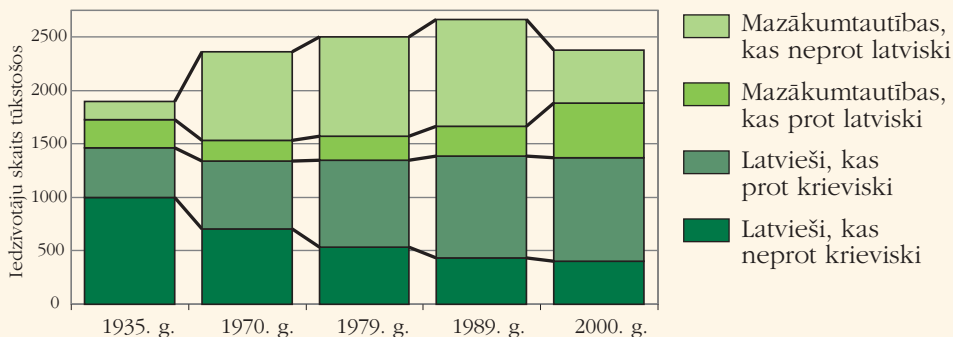
Valoda	Runātāju skaits
Ķīniešu (mandarīnu variants)	885 000 000
Angļu	322 000 000
Spāņu	266 000 000
Arābu	181 000 000
Krievu	170 000 000
Japāņu	125 000 000
Vācu	98 000 000
Franču	72 000 000
Latviešu	2 000 000
Lībiešu	20

Latviešu valodu par savu dzimto valodu atzīst 58% no Latvijas iedzīvotājiem, jo līdztekus gandrīz visiem latviešiem (96%) to par savu dzimto valodu ir atzinuši arī 31 tūkstoši krievu, 14 tūkstoši lietuviešu, 12 tūkstoši poļu, 6 tūkstoši baltkrievu, 2 tūkstoši ukraiņu, un citi, kopskaitā 72 tūkstoši. Šie cilvēki lieto latviešu valodu gandrīz visās jomās. Visvairāk latviešu valoda kā dzimtā valoda ir

izplatīta Kurzemes lauku rajonos (Talsu rajonā – 95%, Kuldīgas rajonā – 94%), kā arī Vidzemē (Madonas rajonā – 90%, Limbažu rajonā – 89%). Vismazāk runātāju, kuriem dzimtā ir latviešu valoda, dzīvo Latgalē (Daugavpilī – 12%, Krāslavas rajonā un Rēzeknē – 39%). No Rīgas iedzīvotājiem tikai 40% dzimtā valoda ir latviešu valoda.

Latviešu valodas vide no 1935. līdz 2000. gadam

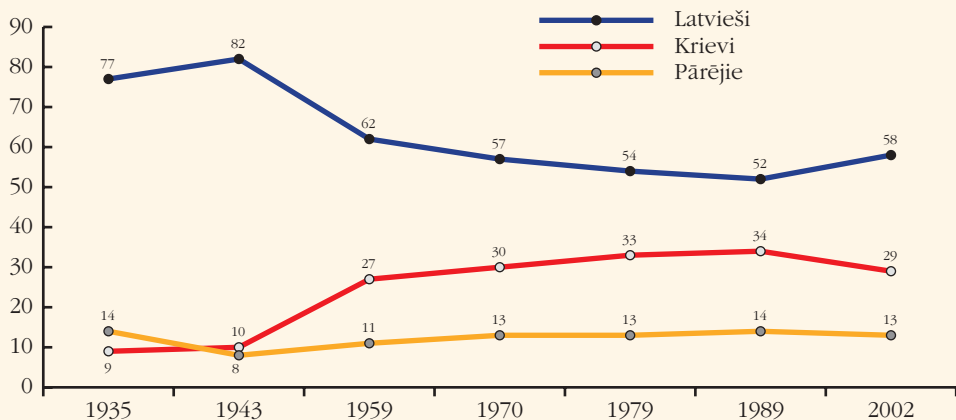

Latviešu valoda pašlaik funkcionē visās dzīves jomās. Atjaunota latviešu valodas loma valsts pārvaldē, bruņotajos spēkos, iekšlietu struktūrās. Latviešu valodā izglītību iegūst 70% skolēnu, un šim īpatsvaram ir tendence palielināties. Latviešu valodā mācās valsts augstskolu studenti, kā arī tiek aizstāvēta lielākā daļa zinātnisko darbu. Latviešu valodā iznāk vairāk nekā divi simti laikrakstu ar kopējo gada tirāžu 110 milj. eksemplāru, tajā tiek izdoti vairāk nekā 300 žurnālu un ik gadus iespiestas aptuveni 2500

grāmatas ar kopējo tirāžu pāri par 6 miljoniem eksemplāru.

Latvijā 20. gadsimtā notika ievērojamas iedzīvotāju skaita pārmaiņas. 1939. gadā repatriējās 60 000 vāciešu, 1941. un 1949. gadā ap 110 000 latviešu tika izsūtīti uz Sibīriju un Tālajiem Ziemeļiem, 1944. gadā ap 120 000 latviešu devās trimdā uz Rietumu valstīm. Padomju varas gados Latvijā uz dzīvi apmetās liels skaits krievu, ukraiņu un baltkrievu.

Latvijas iedzīvotāju nacionālā sastāva pārmaiņas laikā no 1935. līdz 2002. gadam (%)

Latvijas iedzīvotāju etnodemogrāfiskā sastāva dinamika (%)

Tautība/Gads	1935	1959	1989	2002
Latvieši	77.0	62.0	52.0	58.2
Krievi	8.8	26.6	34.0	29.2
Baltkrievi	1.4	2.9	4.5	4.0
Ukraiņi	0.1	1.4	3.4	2.6
Poļi	2.5	2.9	2.3	2.5
Lietuvieši	1.2	1.5	1.3	1.4
Ebreji	4.9	1.7	0.9	0.4
Čigāni	0.2	0.2	0.3	0.4
Igauņi	0.4	0.2	0.1	0.1
Vācieši	3.3	0.1	0.1	0.1
Pārējie	0.2	0.5	1.1	1.1

Raksturīga Latvijas iezīme, kas vērojama katram desmitajam iedzīvotājam, ir nesakritība starp tautību, kas fiksēta dokumentos, un dzimto valodu. Vairāku Latvijā dzīvojošo minoritāšu

pārstāvjiem dzimtā valoda ir krievu valoda. Kaut gan pēc 1991. gada ir atjaunotas minoritāšu skolas un kultūras biedrības, valodu atdzimšana notiek lēni.

Minoritāšu valodas Latvijā

Latvijas sabiedrību vieno valsts valoda – latviešu valoda, un ar likumu tiek garantētas visu tautību iedzīvotāju tiesības lietot un attīstīt savu dzimto

valodu. Latvijā valsts finansē pamatizglītību astoņās valodās, darbojas ap 200 nacionālo kultūras biedrību.

Dzimtās un otrās valodas runātāju skaits (tūkst.), 2000. g.

Valoda	Dzimtā valoda	%	Otrā valoda	Kopā	%
Latviešu	1383.1	58.2%	495.6	1878.7	79.0%
Krievu	891.5	37.5%	1038.7	1930.2	81.2%
Angļu	0.2	0.0%	339.9	340.1	14.3%
Vācu	0.6	0.0%	179.4	180.0	7.6%
Poļu	12.0	0.5%	28.0	40.0	1.7%
Baltkrievu	18.3	0.8%	17.2	35.5	1.5%
Lietuviešu	13.2	0.6%	17.0	30.2	1.3%
Ukraiņu	17.0	0.7%	8.0	25.0	1.1%
Franču	0.1	0.0%	9.8	9.9	0.4%
Čigānu	5.6	0.2%	2.0	7.6	0.3%
Igauņu	0.7	0.0%	2.0	2.7	0.1%
Rumāņu	1.0	0.0%	0.5	1.5	0.1%
Armēņu	0.9	0.0%	0.4	1.3	0.1%
Tatāru	0.9	0.0%	0.4	1.3	0.1%
Ebreju (jidišs)	0.8	0.0%	0.3	1.1	0.0%
Azerbaidžāņu	0.7	0.0%	0.3	1.0	0.0%
Lībiešu	0.0	0.0%	0.02	0.02	0.0%

* *slīpā salikumā norādīts aptuvenš vērtējums*

Krievu valoda ir Latvijā izplatītākā minoritātes valoda. To prot apmēram tikpat daudz Latvijas iedzīvotāju, cik latviešu valodu – 81%. Krievu valodu par savu dzimto valodu šobrīd atzīst 665 tūkstoši krievu, kā arī 227 tūkstoši citu tautību iedzīvotāju (71 tūkstoši baltkrievu, 48 tūkstoši latviešu, 43 tūkstoši ukraiņu un 34 tūkstoši poļu).

Krievu valodu kā otro valodu prot 921 tūkstoši latviešu un 118 tūkstoši citu minoritāšu pārstāvju.

Krievu valodā mācās 30% no visiem valsts skolēniem, tajā var mācīties vairāk nekā 300 skolās gandrīz visos valsts rajonos un visās lielākajās pilsētās. Līdztekus iespieddarbiem, ko ievēd no Krievijas, krieviski tiek izdoti ap 70 vietējo laikrakstu ar gada kopējo metienu līdz 70 miljoniem. Krieviski raida vairāki TV kanāli un radiostacijas.

Poļu valoda kādreiz bija izplatīta un nozīmīga Latvijas austrumdaļā, taču šobrīd tās loma ir mazinājusies. No 60 tūkstošiem Latvijas poļu tikai 11,5 tūkstoši to atzīst par savu dzimto valodu, vēl nepilni 10 tūkstoši to prot. Turklāt aptuveni 20 tūkstoši latviešu, krievu, baltkrievu un ukraiņu, it īpaši

Latgalē, prot poliski. Daugavpili un dažos tuvējos pagastos poļu valodas pratēju skaits pārsniedz 10% no vietējo iedzīvotāju skaita. Kopējais poļu valodas pratēju skaits ir ap 40 tūkstošiem, no kuriem puse ir jau pensijas vecumā. Latvijā jau var runāt par poļu skolu tīklu – 5 dažādās pilsētās ir 6 poļu skolas, kurās kopumā mācās apmēram tūkstošiem bērnu. Vairākās katoļu baznīcās dievkalpojumi notiek poliski.

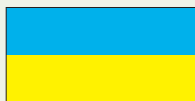
Baltkrievu valodu prot aptuveni 36 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju, no tiem lielākoties baltkrievi (18 tūkstoši dzimtās valodas pratēju), kā arī nedaudz krievu, poļu un latviešu.

Vismaz trešdaļa baltkrievu valodas pratēju ir pensijas vecumā, tikai retumis ģimenē tā tiek lietota ikdienā, sarunājoties ar bērniem. 20. gadsimta divdesmitajos gados darbojās aptuveni 10 skolas ar baltkrievu mācību valodu, bet šobrīd ir tikai viena neliela baltkrievu skola Rīgā, kurā mācās nepilns simts bērnu.

Lietuviešu valodu prot aptuveni 30 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju, no kuriem lielākā daļa ir lietuvieši, un pārējie – ar Lietuvu saistītie latvieši. Lietuviešu valodas prasme izplatīta pa

visu garo Leišmali, daudzos pagastos tā pārsniedz 10% līmeni. Atsevišķos Daugavpils un Jēkabpils rajonu pierobežas pagastos lietuviešu valoda senāk tika lietota gandrīz vai tikpat bieži, cik latviešu valoda. Rīgā darbojas lietuviešu skola ar gandrīz 200 skolēniem, vēl nesen lietuviešu klases darbojās arī Liepājā.

Ukraiņu valodu Latvijā prot aptuveni 25 tūkstoši cilvēku – galvenokārt ukraiņi, kas ieradušies Latvijā pirms dažiem gadu desmitiem. Aptuveni puse

no tiem dzīvo Rīgā, pārējie – lielākajās pilsētās un samērā maz – lauku rajonos. Rīgā darbojas ukraiņu vidusskola ar aptuveni 300 skolēniem. Apmēram ceturtdaļa ukraiņu valodas pratēju ir pensijas vecumā, tomēr tā ir dzimtā valoda arī vismaz tūkstošiem ukraiņu bērnu un jauniešu.

Igauņu valoda Latvijā šobrīd ir dzirdama retāk nekā agrākajos gados. Par dzimto to atzīst vairs tikai ap 700 igauņu, un aptuveni tikpat daudz igauņu to prot. Kopējais igauņiski runājošo iedzīvotāju skaits nepārsniedz 3 tūkstošus, ieskaitot tūkstoti

latviešu. Baltijas kartēs vēl pirms simt gadiem Ainažu apkārtnē un atsevišķi pierobežas ciemi tika iezīmēti kā igauņu valodas teritorijas, jo tur vismaz puse no vietējiem iedzīvotājiem prata igauņiski. 20. gadsimta vidū beidza pastāvēt savdabīgās igauņu valodas “salas” Ludzas apriņķī. Rīgā darbojas igauņu skola ar 150 skolēniem, kaut gan tikai nedaudzi tās skolēni lieto igauņu valodu arī savās ģimenēs.

Ebreju valoda (jidišs) senāk bija samērā bieži dzirdama Latvijas pilsētās, īpaši Latgalē, tomēr šobrīd tās

pratēju skaits ir krasi samazinājies. Pēdējā tautskaitē tikai ap 800 ebreju, galvenokārt pensijas vecumā, to norādīja par savu dzimto valodu, vēl vairāki simti cilvēku šo valodu varētu saprast. Latvijā šobrīd ir divas ebreju skolas, taču tajās māca ivritu.

Čigāni Latvijā runā īpašā čigāņu valodas dialektā, kurā ir izdota ābece un dažas citas grāmatas. No aptuveni 8 tūkstošiem čigāņu valodas pratēju gandrīz visi ir paši čigāni. Darbojas vairāki čigāņu dziesmu ansambļi un čigāņu etniskās klases Ventspilī, kā

arī Sabilē un citur. Čigāņu valoda tiek lietota gandrīz visās čigāņu ģimenēs, un no mazākumtautību valodām tās lietotāji pēc vecumastāva ir visjaunākie – puse no valodas pratējiem ir vecumā līdz 30 gadiem.

Citas minoritāšu valodas. Kā jau daudzviet Eiropā, arī Latvijā dzīvo vēl nepilns simts dažādu tautu pārstāvju. Izplatītākās ģimenes valodas ir rumāņu, tatāru, armēņu un azerbaidžāņu valoda – katrā runā aptuveni 1000 cilvēku. Gruzīnu valodu prot 300, čuvašu – 200, un vairāk nekā simts cilvēku prot arī ungāru, mordoviešu, somu, bulgāru,

osetīnu un lezģīnu valodu. No 50 līdz 100 savas dzimtās valodas pratēju Latvijā ir udmurti, karēļi, marieši, uzbeki, komieši, baškīri, kazahi un čečeni. Dažos desmitos skaitāmi korejiešu, gagauzu, čehu, tadžiku, avāru, jakutu, ķīniešu, turkmēņu, kumiku, ingušu un mongoļu valodas zinātāji.

Lībiešu valodai Latvijā ir īpašs statuss – lībieši ir vienīgā Latvijas autohtonā minoritātē, kurai likumdošanā piešķirts pamattautas statuss. Lībiešu valoda pieder pie somugru valodu saimes Baltijas somu valodu grupas, un tā ir saglabājusi daudzas seniskas iezīmes. Lai gan lībiešu valoda ir radniecīga citām Baltijas somu valodām, tomēr nedz igauņi, nedz arī somi lībiski nesaprot. Vēl 20. gadsimta 30. gados lībiešu valodu prata aptuveni

1000 cilvēku Kurzemes ziemeļu zvejniekiem, bet šobrīd lībiešu valodas prasmi ir saglabājuši pēdējie 5 runātāji dzimtajā valodā, kuri to atceras no savas bērnības, kaut arī ikdienas dzīvē tā nav tikusi lietota. Latvijā apmēram 170 cilvēku uzskata sevi par lībiešiem, tomēr tikai katrs desmitais no viņiem saprot lībiešu valodu. Lībiešu valodu apguvuši vēl pārdesmit entuziasti, galvenokārt zinātnieki Igaunijā, Somijā un citur pasaulē. Lībiešu valodu var uzskatīt par vienu no Eiropas vai pat pasaules retāk izplatītajām valodām, kuras mācīšana un popularizēšana ir Latvijas gods un pienākums.

Lībiešu valodas teksta paraugs:

Pūgō, tūļō, aja laijō,
Aja mīnda Kuramāl.
Kurmānikad minnōn tījtist
Eņtš tidarōd jovajist.
Tījtist, tījtist, bet iz āndat,
Nutist mīnda sūr juojizōks.

Pūt, vējiņi, dzen laiviņu,
Aizdzen mani Kurzemē.
Kurzemiece man solīja
Sav' meitiņu malējiņ'.
Solīt sola, bet nedeva,
Teic man lielu dzērājiņ'.

Svešvalodas Latvijā

Angļu valoda ir pamazām kļūst par svarīgāko Latvijas svešvalodu. Aptuveni 340 tūkstoši jeb katrs septītais

Latvijas iedzīvotājs norāda, ka prot angļu valodu. Skolās angļu valodu kā galveno svešvalodu apgūst vismaz 2/3 no visiem skolēniem. Galvenokārt angļu valodā runā arī dažus tūkstošus lielā ārzemju uzņēmēju un diplomātu saime. Angliski iznāk laikraksts *“The Baltic Times”*.

Vācu valodas loma pēdējā gadsimtā ir ievērojami samazinājusies – ja pirms gadsimta izglītots rīdzinieks nebija iedomājams bez vācu valodas prasmes, tad šobrīd valodu prot pārsvarā vecākās paaudzes cilvēki. Līdz Otrā-

jam pasaules karam vācu valoda Latvijā bija nozīmīga minoritātes valoda. Vācu valodas prasmi norāda 180 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju, no tiem 3/4 ir latvieši, kā arī pusotrs tūkstošs Latvijas vāciešu. Tomēr vācu valodu šobrīd mācās tikai katrs piektais skolēns, visbiežāk – sākot ar 6. klasi vai arī vidusskolā, un to var apgūt vismaz pusē no visām Latvijas skolām.

Franču valoda ir nākamā nozīmīgākā Latvijas svešvaloda, kaut gan tās runātāju skaits nepārsniedz 10 tūkstošus. Franču valodu apgūst vairāk nekā 4 tūkstoši skolēnu, un to var mācīties vismaz 50 skolās.

Citu svešvalodu pratēju skaits svārstās no vairākiem simtiem līdz tikai dažiem desmitiem cilvēku vai vēl mazāk. Tomēr Latvijā būtu iespējams atrast vismaz simt dažādu va-

lodu pratēju. Latvijas skolās vietumis mācās zviedru (ap 600 skolēnu), spāņu (ap 400 skolēnu), dāņu, norvēģu, somu, japāņu un latīņu valodu (katru – aptuveni simt skolēnu).

Valodas politika Latvijā

Daudzvalodība, globālās informācijas apmaiņas sistēmas, ekonomiskās integrācijas tendences mūsdienu pasaulē rada aizvien lielāku valodu konkurenci un pat izzušanas draudus daudzām valodām ar samērā lielu runātāju skaitu. Valodu konkurences apstākļos lielākas izredzes saglabāties būs tām valodām, kas spēs sekot mūsdienu tehnikas attīstībai, kurās varēs izteikt domu un jūtu nianses. Ikviens valoda ir nenovērtējams cilvēces kultūras mantojums un etnosu identitātes pamats. Latviešu valoda ir Latvijas Republikas valsts valoda un sabiedrības integrācijas valoda, tāpēc Latvijas valstij ir īpaša atbildība, lai nodrošinātu latviešu valodas attīstību.

Latvijas valsts atbildība sabiedrības priekšā, nodrošinot latviešu valodas attīstīšanu, ir īpaša. Tā ir Latvijas valsts kompetence un pienākums, jo Latvija ir vienīgā valsts pasaulē, kas var uzņemties atbildību par latviešu valodas saglabāšanu.

Pirmais Valodu likums pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas pieņemts 1999. gadā. Pašlaik spēkā ir Valsts valodas likums.

Valsts valodas komisija

2002. gada janvārī pēc Valsts prezidentes Vairas Vīķes-Freibergas iniciatīvas nodibināta Valsts valodas komisija.

Komisija ir izveidota, lai apzinātu valsts valodas situāciju Latvijā un izstrādātu konkrētus ieteikumus latviešu valodas – valsts valodas – pozīciju nostiprināšanai, uzlabošanai un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai.

Valsts valodas likumā (1999) noteikts:

24. pants. (1) Valsts un pašvaldību institūcijām ir pienākums nodrošināt materiālo bāzi latviešu valodas izpētei, kopšanai un attīstīšanai.

(2) Valsts nodrošina valsts valodas politikas izstrādi, ietverot tajā latviešu valodas zinātnisku izpēti, aizsardzību un mācīšanu, sekmējot latviešu valodas lomas palielināšanu tautsaimniecībā, kā arī veicinot indivīda un sabiedrības izpratni par valodu kā nacionālu vērtību.

Latviešu valodas noturības prognostiskie faktori

2002. gada nogalē Latvija saņēma uzaicinājumu iestāties Eiropas Savienībā. Latviešu valoda tādējādi kļūs par paplašinātās Eiropas Savienības oficiālo valodu.

Tātad ikvienam iedzīvotājam būs tiesības vērsties pie Eiropas Savienības institūcijām latviešu valodā un arī saņemt atbildi latviešu valodā.

Veicinātājfaktori

Vienīgās valsts valodas statuss neatkarīgā valstī.

Valsts valodas likums un tā izpildes noteikumi.

Liels valodas kolektīvs, pieaug latviešu valodas kā otrās valodas apguvēju skaits.

Lietojums visās sociolingvistiskajās funkcijās.

Augsta latviešu valodas lingvistiskā kvalitāte.

Iespējamais Eiropas Savienības oficiālās valodas statuss.

Apdraudētājfaktori

Konkurentvalodu augstā ekonomiskā vērtība.

Pagātnes psiholoģiskais mantojums.

Liela, lingvistiski pašpietiekama citas valodas kolektīva klātbūtne.

Globalizācija, valsts integrācija supranacionālās struktūrās.

Nestabila valsts ekonomiskā situācija, nepietiekams valodas politikas finansējums.

Latviešu valodas izpētes un attīstības stratēģiskas programmas trūkums.

Pasaulē ir valodas, kuras, neraugoties uz to runātāju un attiecīgo valstu pūlēm, nākamo gadsimtu nesagaidīs. Pasaulē ir arī valodas, kuru nākotni bez īpašām pūlēm nodrošinās to

lielais runātāju skaits un augstā ekonomiskā vērtība. Latviešu valoda ir vidū. Tās nākotni noteiks Latvijas iedzīvotāju attieksme un valodas saglabāšanā ieguldītais darbs.

ISBN 9984-720-36-5
© Valsts valodas komisija, 2003
© Izdevniecība Tapals, 2003
<http://www.vvk.lv/>